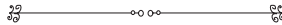

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ίσως το βιβλίο αυτό να έπρεπε να το γράψει ένας μουσικολόγος και όχι μια λυρική τραγουδίστρια. Άλλωστε, αντίστοιχα βιβλία εγκυκλοπαιδικών γνώσεων, γραμμένα σε ένα πιο επιστημονικό ύφος υπάρχουν ήδη στην αγγλόφωνη και γερμανική γραμματεία. Τόσα πολλά μάλιστα που δεν προξενούν εντύπωση στον αναγνώστη της αντίστοιχης αγοράς. Ένα εγχειρίδιο όπερας σε απλή γλώσσα δεν βρίσκεται ωστόσο εύκολα. Πόσο μάλλον στην Ελλάδα, όπου διαπίστωσα την παντελή έλλειψη μιας τέτοιας πρωτοβουλίας. Έτσι, γεννήθηκε μέσα μου η ιδέα να γράψω στα ελληνικά –και σε όσο πιο προσιτό ύφος γίνεται– ό,τι θεωρώ πως είναι χρήσιμο να γνωρίζει κανείς για την όπερα.

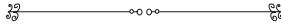
Η βαθύτερη επιθυμία μου σχετικά με αυτό το βιβλίο, και ο μεγαλύτερός μου στόχος, είναι να καταφέρει να φτάσει με απλό τρόπο στον αναγνώστη. Πόσο ωραίο είναι να αφήνεσαι στην ομορφιά της μουσικής και του θεάτρου, στο είδος που ενώνει τις δύο τέχνες, αυτό που αποκαλούμε *μουσικό θέατρο*, όπως αλλιώς λέγεται η όπερα! Αυτό όμως προϋποθέτει να είσαι απαλλαγμένος από το άγχος ότι κάτι δεν καταλαβαίνεις. Να γνωρίζεις κάποιους βασικούς όρους. Να έχεις μια ιδέα για την ιστορία της

μουσικής. Για να ξεδιπλωθεί λοιπόν η ψυχαγωγική πλευρά της μουσικοθεατρικής εμπειρίας, χρειάζονται ορισμένες διευκρινίσεις. Όχι πολλές, αλλά βασικές. Και αυτός είναι ο στόχος του ανά χειράς βιβλίου.

Όσον αφορά το τρομακτικό ερώτημα, πώς θα ενσωματώσουμε την κοινωνική διάσταση του λυρικού θεάτρου στην ελληνική πραγματικότητα, μπορείτε να ξεπεράσετε άμεσα τους ενδοισμούς σας. Η όπερα, είδος που καλλιεργούσαν κάποτε ως επί το πλείστον οι ανώτερες κοινωνικές τάξεις της κεντρικής Ευρώπης, η ελίτ δηλαδή της κοινωνίας, είναι σήμερα άλλο ένα πολιτισμικό φρούτο προς διεθνή κατανάλωση, ένα προϊόν που πουλιέται στην παγκόσμια αγορά όπως όλα τα άλλα. Πλήρως απενοχοποιημένη από μια συγκεκριμένη κοινωνική συμπεριφορά, είναι κάτι που μπορούμε να δοκιμάσουμε όλοι, ανεξαρτήτως κοινωνικής τάξης και εθνικής προέλευσης.

Έτσι, το στοίχημα είναι να κάνουμε απλώς μια δοκιμή. Με μόνο οδηγό τη φαντασία μας, όπως αυτή αλληλεπιδρά με τις φωνές, τη μουσική, την υπόθεση, τα κοστούμια. Με εμπιστοσύνη στο προσωπικό μας γούστο, όπως αυτό ξεχωρίζει ως μοναδική αλήθεια ανάμεσα στις γνώμες των άλλων. Με μόνο κίνδυνο να παρασυρθούμε ανεπιστρεπτί στον κόσμο του λυρικού θεάτρου, όταν στην ιδανική του μορφή φυλακίσει τις αισθήσεις και την ψυχή μας σε μια γλυκιά, όμορφη σκλαβιά.

ΜΕΡΟΣ Α'

Οι συντελεστές της παράστασης

Για ν' ανέβει μια μουσική παράσταση χρειάζεται η σύμπραξη πολλών και διαφορετικών συντελεστών. Στη συνέχεια παραθέτουμε ορισμένα από τα πιο σημαντικά και συναρπαστικά επαγγέλματα που συναπαρτίζουν το μουσικό θέαμα.

I. Ο τραγουδιστής

Το θαύμα της φωνής

Για να καταλάβουμε καλύτερα τον τραγουδιστή, πρέπει να δούμε πώς παράγεται η φωνή. Ανατομικά η παραγωγή της φωνής ξεκινά από τον *λάρυγγα*, όπου βρίσκονται οι *φωνητικές χορδές*. Οι φωνητικές χορδές είναι δύο και είναι παράλληλες η μία στην άλλη, σχηματίζοντας έτσι μια σχισμή.

Όταν θέλουμε να μιλήσουμε, μικρή ποσότητα αέρα έρχεται από τους πνεύμονες μέσω της τραχείας (του αγωγού αέρα προς και από τους πνεύμονες) και δημιουργεί μια αντανακλαστική *δόνηση* στις χορδές. Για να το καταλάβουμε καλύτερα μπορούμε να πούμε πως σαν σχήμα αυτό θυμίζει συρόμενη πόρτα που τα φύλλα της πλησιάζουν το ένα το άλλο και τρέμουν. Στη συνέχεια, αυτή η ταλάντωση *αμβλύνεται* στα λεγόμενα *αντηχεία*, δηλαδή τη μετωπική, τη ρινική (στη μύτη) και τη στοματική κοιλότητα, καθώς και στην τραχεία. Μόνο περνώντας μέσα απ' αυτούς τους χώρους η συχνότητα της δόνησης γίνεται τελικά αισθητή ως

φωνητικός ήχος. Όταν δεν παράγουμε φωνή, όπως για παράδειγμα όταν εισπνέουμε αέρα, οι χορδές παραμένουν ανοιχτές και ηρεμούν. Δοκιμάστε να μιλήσετε κατά την εισπνοή και θα διαπιστώσετε ότι δεν γίνεται. Η φώνηση είναι εφικτή μόνο κατά την εκπνοή.

Η θαυμάσια διαδικασία παραγωγής της φωνής είναι σύμφυτη όχι μόνο με την αναπνοή αλλά και με την πέψη. Η ένταση της φωνής, δηλαδή το πόσο δυνατά ή σιγά μιλάμε, εξαρτάται από το σύστημα αρυταινοειδών μυών του αναπνευστικού. Αυτό ευθύνεται για το ανοιγοκλείσιμο των χορδών. Για το διαφορετικό ύψος της φωνής, δηλαδή πόσο ψηλά ή βαθιά παράγουμε ήχους, καθοριστικό είναι το σύστημα κρικοθυροειδών μυών που αποτελεί μέρος της πεπτικής λειτουργίας (κατάποση). Αυτό κάνει δυνατή την επιμήκυνση των χορδών. Όσο μεγαλύτερο είναι το τέντωμα τόσο ψηλότερος είναι ο ήχος, όπως ακριβώς μια χορδή ενός μουσικού οργάνου γίνεται πιο οξεία όσο περισσότερο τεντώνεται.

Όσο για τη χροιά της φωνής, δηλαδή το ιδιαίτερο «μέταλλο» της, αυτό που την κάνει να ξεχωρίζει από τις άλλες εξαρτάται από την ανατομία των χορδών και των αντηχείων μας, τα οποία διαφέρουν στον καθένα, όπως το δακτυλικό αποτύπωμα. Οι κοντές χορδές παράγουν ψιλό ήχο, όπως παρατηρείται στα παιδιά και τις γυναίκες. Οι άντρες αντίθετα έχουν μεγαλύτερο μήκος χορδών, πράγμα που τους προσδίδει το χαρακτηριστικό τους βάθος. Αντίστοιχα και όλες οι υπόλοιπες ιδιαιτερότητες της φυσιολογίας παίζουν ρόλο στη διαμόρφωση του μοναδικού ήχου κάθε ανθρώπου.

Η τεχνική

Το λυρικό τραγούδι προκύπτει όπως ακριβώς η φυσιολογική φώνηση, που είδαμε παραπάνω, αλλά με κάποια επιπλέον τεχνάσματα, που ενισχύουν τον ήχο –προσοχή!– με τον μικρότερο δυνατό κόπο. Ο πρώτος βασικός κανόνας είναι ο ελεύθερος